

УДК 811.111:81'373.43

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Погоріла А.І., Тимчук О.Т.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У статті проаналізовано способи перекладу неологізмів англійської мови. Узагальнено погляди вчених щодо способів перекладу неологізмів і подано короткий аналіз кожного з них: транскрипції, транслітерації, калькування, описового перекладу, перекладу за допомогою прямого включення та приблизного перекладу. Встановлено, що спосіб перекладу неологізму залежить від контексту його використання.

Ключові слова: неологізми, переклад, перекладач, спосіб перекладу, контекст.

Постановка проблеми. Мова – живий організм, що постійно змінюється, оновлюється та функціонує як динамічна структура. Інтенсивний розвиток суспільства, науки, техніки, різноманітні зміни соціального життя спричиняють появу великої кількості нових реалій та понять, що потребують номінації, тому для позначення нових понять чи для надання нового значення існуючим з'являються неологізми. Поява таких слів викликає неабиякі труднощі під час перекладу, тому що такі слова ще не фіксуються словником. За твердженням К.М. Машковцевої «неологізми є особливим шаром лексики кожної мови, який має статус найбільш нестійкого та змінюваного, що робить неможливим укладання загального словника неологізмів» [6, с. 27]. Як наслідок стає неможливим укладання загального словника неологізмів. Переклад неологізмів є одним з найскладніших та потребує детального дослідження та аналізу.

Поява та функціонування неологізмів є свідченням життя та розвитку мови, втіленням прагнення людини висловити багатство знань, виявом прогресу цивілізації. Поява нової лексики у сучасній англійській мові є свідченням активного процесу її поповнення словникового складу. Цим і зумовлена актуальність дослідження, оскільки існує необхідність передачі значень англійських новоутворень (неологізмів) українською мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонування мовлення є важливим предметом дослідження для лінгвістів, оскільки він вказує напрямки розвитку мови. Словниковий склад

мови оновлюється та поповнюється новою лексикою серед якої домінують неологізми. Численні праці вітчизняних та зарубіжних лінгвістів присвячено дослідженню появи та функціонування неологізмів (В. Г. Гак, Ю. О. Жлуктенко, В. І. Заботкіна, Ю. А. Зацний), а також проблематиці їхнього перекладу зокрема (І. Арнольд, І. О. Гальперін, А. В. Янков, R. Fischer та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наявні наукові доробки лінгвістів не повністю окреслюють особливості перекладу неологізмів англійської мови на українську.

Мета статті окреслити загальні особливості перекладу англійських неологізмів українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Неологізми створюються, як правило, з певною функціональною метою, насамперед, для того щоб підсилити виразність та точність мовлення. Основна трудність, що виникає під час перекладу неологізму – передача значення нового слова. Перекладач вперше зустрівши неологізм не має уявлення про поняття яке він передає чи окреслює. Тому його значення найчастіше визначається завдяки контексту. При письмовому перекладі контекст є доволі інформативним. Науковець Т. Данкевич виокремлює два етапи перекладу неологізмів англійської мови на українську:

1. З'ясування значення неологізму (коли перекладач або звертається до останніх видань англійських тлумачних чи енциклопедичних словників, або з'ясовує значення нового слова, зважаючи на його структуру і контекст);

2. Власне переклад (передача) засобами української мови, а саме: транскрипція, транслітерація, калькування, описовий переклад, пряме включення [1, с. 342].

Козаченко І.В. вважає «опис та пояснювальний описовий переклад найпоширенішим способом передачі нових утворень іншою мовою» [3, с. 166], оскільки в процесі перекладу в певних випадках необхідно використовувати контекстуальні заміни або при здійсненні перекладу використовувати опис. Особливі труднощі для перекладу становлять нові слова, що відносяться до без еквівалентної лексики. В межах загального розуміння контексту розрізняють вузький (мікро) контекст та широкий (макро) контекст. Лексичний контекст – це сукупність конкретних лексичних одиниць, слів та стійких словосполучень, в середовищі яких і зустрічається дана мовна одиниця. Урахування синтаксичного контексту дозволяє перекладачеві визначити приналежність неологізму до певної частини мови, проте для з'ясування значення неологізму визначальним фактором є саме лексичний контекст. Нові слова здебільшого виникають на основі вже наявних в мові слів та морфем. Їхній аналіз може допомогти перекладачеві у зрозумінні значення неологізму. Для цього необхідно добре знати шляхи словотвору в англійській мові, а саме: надання існуючому слову ще одного значення. Як приклад наведемо висловлювання *I can dig it. Do you dig this song?* Їх неможливо перекласти на основі загальних знань дієслова *to dig*. Лишень словник «The American Heritage», дає наступне визначення дієслова *to dig*, яке не є зареєстроване в інших словниках більш раннього видання: *to comprehend, to appreciate, to enjoy (slang)*, тобто в перекладі на українську: *розуміти, оцінювати, подобатись*. Переклад вищенаведених висловлювань звучить: *Мені це до вподоби. Як тобі ця пісня?* Більш детальне вивчення етимології слова *to dig* показує його жаргонічне походження, яке згодом було підхоплене засобами масової інформації, що призвело до теперішнього значення. Отже, в даному випадку перекладач отримує необхідне значення і на основі контексту і з допомогою словника.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що в сучасній науковій літературі чимало дослідників виокремлюють наступні основні способи перекладу неологізмів:

1. транслітерація та транскрипція;
2. калькування;
3. описовий спосіб;
4. пряме включення;
5. приблизний переклад.

Транслітерація базується на передачі графічного зображення, а саме на передачі букв та використовується для передачі власних іменників (*Elliot – Елліот*), географічних назв (*Salt Lake City – Солт Лейк Ситі*), особливостей суспільного життя та матеріального побуту (*briefing – брифінг, lobby – лоббі, holding – холдинг, tender – тендер, blonder – блондер, молодий хлопонець, котрий зав'язує стосунки тільки з білявками* і т. д.).

Czech ombudsman and former justice minister Otakar Motejl, who defended regime opponents while working as a lawyer in the Communist era,

died on Sunday at the age of 77, his relatives and colleagues said. A respected legal authority and regarded as a moral paragon, Motejl became the country's first-ever ombudsman, or public defender, in 2000 [10]. Як повідомляють родичі та колеги, чеський омбудсмен і колишній міністр юстиції Отакар Мотейл, який захищав супротивників режиму, працюючи юристом в комуністичну епоху, помер у віці 77 років в неділю. Шановний юрист і зразок моральності, Мотейл став першим в історії омбудсменом країни, або громадським захисником, у 2000 році.

Транскрипція базується на фонетичному принципі, тобто на передачі українськими літерами звуків англійських найменувань (звучання слова) (*establishment – істеблішмент, superman – супермен, summit – саміт*). За допомогою транскрипції передається звукова форма іншомовного слова. Здебільшого даний спосіб найчастіше використовується для перекладу власних назв та термінів (*brandalism – брендализм, завішування фасадів міських будівель потворними рекламними постерами; oprahization – опраїзація, зростаюча тенденція сповідатися на людях, чому немало посприяло популярне телешоу Опри Уінфрі*).

Транскрибування та транслітерацію Ю. Шкуліпа об'єднує терміном «транскодування», визначаючи його як «передачу звукової чи графічної форми слова мови оригіналу за допомогою літер мови перекладу» [8, с. 92]. Дослідниця характеризує даний спосіб як пріоритетний при перекладі публіцистики з термінологією технічного та наукового характеру чи при перекладі найменувань фірм, установ, власних назв, культурних об'єктів, періодичних видань і т. д.

Переклад неологізмів за допомогою калькування полягає в заміні складових частин морфем чи слів одиницями оригіналу – їхніми лексичними відповідниками мовою перекладу, водночас зберігається незмінна внутрішня форма лексичної одиниці. Отже, калькуванню піддаються лише неологізми складних слів. На приклад, слово *multicurrency* складається з *multy* та *currency*, кожен з яких перекладаються як «багато-» та «валюта», разом ж утворюють «багатовалютний» (напр. кредит); чи *interbank(market) = inter- («між») + bank («банківський») – «міжбанківський (ринок)»*. Перевага способу калькування полягає у лаконічності та простоті. Однак, хоча еквіваленти-кальки не позбавлені буквализму, їхня лаконічність та потенційна термінологічність робить їх привабливими для використання в періодичних та суспільно наукових виданнях (*word of mouse – слово миші, інформація поширена через чати і блоги*).

Загальнолітературний фразеологізм-неологізм *puppet government – маріонетковий уряд* є практично загальновідомим, не зважаючи на його переклад-кальку. Інший політичний неологізм *straw man (чи man of straw)* викликає чималі труднощі при перекладі. Переклад-калька його тлумачить як «солом'яна людина», що не передає змісту неологізму. Зрозуміло, що наведений приклад фразеологічного висловлювання носить метафоричний характер. Доцільно даний фразеологізм перекладати як «солом'яне опудало», «ненадійна людина». однак переосмислення неологізму просунулось ще

далі. *Straw man* у сучасній політичній мові означає «підставний (фіктивний) кандидат, якого висувують з метою відволікти увагу виборців від іншого кандидата». Неологізм *paper tiger* також можна перекласти способом кальки – *паперовий тигр*, а саме, в значенні «безпечний суперник». У словнику «The American Heritage» неологізм *stalking horse* визначається як «*any sham candidate put forward to conceal the candidacy of another or divide the opposition*» (будь-який «липовий» кандидат, який висувається для того щоб відволікти увагу від іншої кандидатури чи розколоти опозицію). Таке багатослівне тлумачення не можна використовувати в якості перекладу, тому виділивши основні його ознаки, даний неологізм можна перекласти як фіктивна кандидатура, підставна фігура (в політичній грі) [12]. Отже, спосіб калькування при перекладі демонструє існування двосторонніх міжмовних відповідників посеред простих лексичних одиниць, які використовуються в якості «будівничого матеріалу» для відтворення внутрішньої форми запозиченого слова чи того, що перекладається.

Описовий спосіб здійснюється шляхом пояснення суттєвих елементів неологізму. Його часто порівнюють з тлумаченням слова. Даний переклад має істотний недолік – багатослівність. Наприклад вислів *humanitarian intervention* – *гуманітарне втручання, тобто втручання гуманітарних організацій у внутрішні справи однієї країни у випадку серйозних порушень прав людини чи у випадку крайньої необхідності гуманітарної допомоги. Piggybacking* – *отримання незаконного доступу до комп'ютера чи терміналу з метою здійснення злочинних дій; Arab Spring* – *Арабська весна, – словосполучення, яким стали позначати революційні події в Лівії, Сирії, Єгипті та інших арабських країнах*. Наведені приклади дають підставу стверджувати, що використання описового перекладу є громіздким та незручним. Вважаємо доцільнішим передавати значення таких неологізмів за допомогою транскрибування (з елементами транслітерації) чи калькування. Використовуючи описовий переклад, перекладачу необхідно перевірити чи в українській мові немає перекладеного відповідника, щоб не створювати термінологічних повторів перекладу.

Перевага описового способу полягає в тому, що значення англійського слова (неологізму) здійснюється за допомогою більш чи менш поширеного пояснення. Даний спосіб можна застосовувати як для тлумачення значень у словниках, так і для перекладу неологізмів у конкретному тексті [12].

Популярним останнім часом є спосіб прямого включення, який використовує написання англійського слова в оригінальній (початковій) формі. Зрозуміло, його використовують, коли жоден з вищезазначених методів не передає необхідного значення поняття, що перекладається (*iPad, iPod, Apple*). Частим є явище використання слів що складаються з двох частин. Перша частина подається англійською мовою, і слово зберігає свою оригінальність, а друга частина – українською мовою (*web-сторінка*) [3, с. 167].

В. Комісаров визначає приблизний переклад як «використання граматичної одиниці мови перекладу, яка у даному контексті частково від-

повідає безеквівалентній граматичній одиниці мови оригіналу» [4, с. 249]. Під час такого перекладу зберігається основне значення слова, проте у українській мові слово відрізняється від мови оригіналу лексичним фоном. Наприклад, *nerd* – *неприємна, неприваблива людина; buddy* – *друг, товариш; weeb* – *нікчема, scumbag* – *покидьок, shell* – *безпритульний, witr* – *слабка людина, невдаха*. Хоча такий спосіб повністю не відповідає вимогам перекладу, оскільки втрачаються відтінки значення, конотативні відтінки слова, а з тим – і прагматичний компонент, приблизний переклад, однак, є допустимим, якщо не вдається застосувати жоден з описаних вище способів передачі неологізмів [2, с. 180]. І. Козаченко вважає даний спосіб перекладу, як такий, що не повністю відповідає вимогам перекладу, проте зазначає, що «використовуючи спосіб приблизного перекладу, можна зберегти основне значення слова, але воно буде відрізнятися лексичним фоном» [3, с. 167].

Науковці Е.О. Куц, Е.К. Павлова та інші виділяють квазібезперекладні способи передачі неологізмів. У випадку квазібезперекладних методів переклад замінюється актом запозичення звукової (при транскрипції) чи графічної (при транслітерації) форми слова разом із значенням з мови оригіналу в мову перекладу. Однак безперекладність цього прийому насправді є тільки удаваною: фактично запозичення тут здійснюється саме заради перекладу як необхідної передумови для його здійснення. Запозичене слово стає фактом мови перекладу і вже в якості такого виступає як еквівалент зовні ідентичного з ним іншомовного слова [5, с. 223].

Т. Данкевич наголошує на значущості прагматичного аспекту під час здійснення перекладу, а саме врахування екологічних, соціокультурних та національних «відтінків» неологізмів. У процесі перекладу не повинно відбуватись явище трансформації, адже перекручення початкової інформації не передасть змісту перекладу неологізму. Особистість перекладача, його фаховий рівень, вік мають значний вплив на передачу прагматичного значення неологізму. Процес перекладу прагматичного значення неологізмів, на думку дослідника, передбачає «взаємодію трьох типів компонента значення слова, який охоплює прагматичний компонент адресанта, адресата та перекладача» [1, с. 344].

Іноді під час здійснення перекладу неологізму перекладач має труднощі у знаходженні відповідного слова українською мовою, через те, що соціокультурні та історичні умови життя народу, мовою якого здійснюється переклад, не потребували певного слова чи поняття. Неологізми в англійській мові здебільшого утворюються з наявних слів без жодних змін їхнього написання чи вимови.

Актуальною тенденцією утворення нових слів в наш час є шляхом скорочення наявних слів та словосполучень (конверсія). Зростання кількості скорочень можна пояснити тим, що як правило складні слова та словосполучення є громіздкими та незручними у використанні, тому існує доцільність передавати їх більш лаконічно, але це вже тематика наступної наукової розвідки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Жоден з проаналізованих методів перекладу не є універсальним та самостійним та не

забезпечує абсолютно адекватного перекладу. Під час здійснення перекладу перекладачу необхідно враховувати до якого типу слів воно належить (термін, назва, скорочення) та контекст в якому дане слово використовується для того

щоб найбільш точно передати зміст неологізму що перекладається, водночас зберегти його стилістичні та емоційні характеристики та зробити переклад якомога зрозумілішим для сприйняття українськомовним реципієнтом.

Список літератури:

1. Данкевич Т. Переклад авторських неологізмів в англійській мові / Т. Данкевич // Мова і культура. – 2014. – Вип. 17, т. 3. – С. 341-346.
2. Драбов Н. До питання перекладу англійських неологізмів / Н. Драбов // Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 13, 2015. – С. 176-181.
3. Козаченко І.В. Особливості перекладу неологізмів англійської мови / І. Козаченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2014. – № 25. Том 2. – С. 166-168.
4. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров. – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
5. Куц Е.О. Англійські політичні неологізми як перекладацька проблема / Е.О. Куц // Проблеми семантики слова, речення та тексту: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. лінгв. ун-т / Вип. 25 / відп. ред. Н.М. Корбозерова. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2010. – С. 220-228.
6. Машковцева К.М. Особливості перекладу неологізмів з англійської мови українською на матеріалі трактату Е. Саїда «Орієнталізм» / К.М. Машковцева // Студентські наукові студії: Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, Вип. 1(32). – 2013. – С. 27-30.
7. Павлова Е.К. Некоторые особенности перевода политических неологизмов начала III тысячелетия / Елена Константиновна Павлова // Весник Московск. гос. ун-та: Лингвистика и международная коммуникация. – М.: МГУ, 2003. – Сер. 19. – № 4. – С. 60-68.
8. Шкуліпа Ю.С. Основні способи перекладу неологізмів публіцистичного стилю з англійської мови українською / Ю.С. Шкуліпа // Актуальні проблеми філології. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 22-23 вересня 2017 року). – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 91-93.
9. American Heritage Dictionary <https://www.ahdictionary.com/word/search.html?q=online>.
10. Ludewig M. Czech ombudsman and ex-minister Otakar Motejl dies at 77 [Електронний ресурс] / M. Ludewig // The Earth Times. – 09 May 2010. – Режим доступу: <http://www.earthtimes.org/articles/show/322773,czech-ombudsman-and-ex-minister-otakarmotejl-dies-at-77.html>.
11. http://confcontact.com/2013_02_20/16_Pasichnik.html.
12. <http://www.studenglish.ru/index.php/2012-07-30-10-14-11>.

Погорила А.И., Тымчук О.Т.

Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА НЕОЛОГИЗМОВ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В статье проанализировано способы перевода неологизмов английского языка на украинский язык. Обобщено мнения ученых относительно способов перевода неологизмов и продемонстрировано краткий анализ каждого из них: транскрипции, транслитерации, калькирования, описательного перевода, перевода с помощью прямого включения, а также приблизительного перевода. Утверждено, что способ перевода неологизма зависит от контекста его использования.

Ключевые слова: неологизм, перевод, переводчик, способ перевода, контекст.

Pohorila A.I., Tymchuk O.T.

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE PECULIARITIES OF THE TRANSLATION OF NEOLOGISMS IN THE ENGLISH LANGUAGE

Summary

The ways of the translation of the neologisms in the English language into Ukrainian one have been analyzed in the article. The scientific points of view dealing with the translation of the neologisms have been compound and shown. The main ways of the translation such as: transcription, transliteration, calculation, descriptive method, translation with the help of direct intervention as well as approximate translation have been outlined. It has been proven that the way of the translation of the neologism depends on the context of its usage.

Keywords: neologism, translation, translation, ways of translation, context.